

**«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне
Қылмыстық-процестік және Қылмыстық-атқару кодекстерін бір
мезгілде түзете отырып, қылмыстық заңнаманы оңтайландыру
мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»
Қазақстан Республикасы заңының жобасы»
бойынша реттеушілік саясаттың консультативтік құжаты**

1. Реттеушілік саясаттың консультативтік құжатын әзірлеу негіздері:

«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне Қылмыстық-процестік және Қылмыстық-атқару кодекстерін бір мезгілде түзете отырып, қылмыстық заңнаманы оңтайландыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы (бұдан әрі – заң жобасы) Қазақстан Республикасы Президентінің тапсырмасына сәйкес әзірленді (07.12.2020 жылғы № 20-52-12.243 қарары, Қазақстан Республикасы Президентінің төрағалығымен өткен Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының басшылық құрамымен өткізілген 15.02.2021 жылғы № 21-01-7.4 хаттаманың 2.6-тармағы).

Қылмыстық-процестік және Қылмыстық-атқару кодекстерін (бұдан әрі – ҚПК, ҚАК) бір мезгілде түзете отырып, қылмыстық заңнаманы оңтайландыру:

2021 жылға арналған құқық қорғау жүйесін реформалау жөніндегі шараларды іске асыру жоспарының 4-тармағымен (11.02.2021 жылғы № 21-52-14.19-1);

Парламенттің заң шығару жұмысының 2021-2026 жылдарға арналған тұжырымдамалық жоспарымен (Президенттің 2021 жылғы 24 мамырдағы № 582 Жарлығымен бекітілген, 3-сессияға, 2022-2023 жылдарға жоспарланған);

Қазақстан Республикасының 2030 жылға дейінгі құқықтық саясат тұжырымдамасымен (Президенттің 2021 жылғы 15 қазандағы № 674 Жарлығымен бекітілген, 4.10-тармақ) көзделген.

ҚПК мен ҚАК-ні бір мезгілде түзете отырып, қылмыстық заңнаманы оңтайландыру жөніндегі негізгі тәсілдерді Бас прокуратура жинақтаған жұмыс тобы мен мүдделі мемлекеттік органдар мүшелерінің ұсыныстары негізінде құқық қорғау және сот жүйелерін реформалау жөніндегі комиссия жанындағы Құқық қорғау жүйесін реформалау жөніндегі жұмыс тобы (бұдан әрі – Жұмыс тобы) әзірледі.

Көрсетілген тәсілдер Құқық қорғау және сот жүйелерін реформалау жөніндегі комиссияның және Реформалар жөніндегі Жоғары Кеңестің Консультативтік комитетінің бірлескен отырысында келісілді (15.10.2021 № 21-52-2.3 хаттама).

2. Шешу үшін заңнамалық реттеу талап етілетін проблеманы сипаттау:

Р/с №	Проблемалық мәселе	Туындаған проблеманың негізгі себептері	Сипатталған проблеманың деңгейі мен маңыздылығын көрсететін талдамалық ақпарат
1.	Бірдей әлеуметтік қауіпті салдары бар қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін көзделген жазалардың мерзімдеріндегі айтарлықтай айырмашылық.	Құқық бұзушылықтардың қоғамдық қауіптілік дәрежесін анықтаудың жүйелі тәсілі мен ғылыми негізделген өлшемшарттарының болмауы.	Айта кету керек, қазіргі уақытта санкциялардың айтарлықтай «таралуы» бар, тіпті адамның денсаулығына немесе өліміне әкелетін абайсыз әрекеттердің жазалануын бағалауға қатысты. Мысалы, жалпы норма – денсаулыққа абайсызда ауыр зиян келтіру (3-бөлім. ҚК – нің 114-бабы) - 1 жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан барынша айыруға жазаланады. Көлік құралдарын жүргізуші адамдардың жол жүрісі немесе көлік құралдарын пайдалану ережелерін абайсызда адам денсаулығына ауыр зиян келтіруге әкеп соқса (ҚК-нің 345-бабының 2-бөлігі), - 2 жылға дейін бас бостандығынан айыруға әкеп соғады. Жазаның 2 жылға дейінгі осындай мерзімі ҚК-нің 348-бабының 2-бөлігі, 349-бабы 2-бөлігі, 353-бабы 2-бөлігі, 354-бабы 2-бөлігі,

			359-бабы 2-бөлігі бойынша белгіленген. Сонымен бірге медицина немесе фармацевтика қызметкерінің абайсызда денсаулыққа ауыр зиян келтіруге әкеп соққан кәсіби міндеттерін тиісінше орындамауы (ҚК 317-бабының 2-бөлігі) 3 жылға дейін бас бостандығынан айыруға жазаланады. 3 жасқа дейін – ҚК-нің 276-бабы 2-бөлігі, 322-бабы 2-бөлігі, 345-1-бабы 2-бөлігі, 463-бабы 2-бөлігі бойынша. Абайсызда денсаулыққа ауыр зиян келтіруге әкеп соққан еңбекті қорғау қағидаларын бұзу (ҚК 156-бабының 2-бөлігі) қылмыстық теріс қылық ретінде жазаланады (50 тәулікке дейін қамаққа алу). Ұқсас – ҚК 351 бабының 1 бөлімі бойынша.
2.	Қылмыстық теріс қылыққа оқталғаны және онша ауыр емес қылмыс жасағаны үшін қылмыстық жауаптылықтың болмауы.	Жоғарғы Соттың 11.07.2003 жылғы № 8 «Ұрлық туралы істер бойынша сот практикасы туралы» нормативтік қаулысына сәйкес ұрлық кінәлінің ұрланған мүлікке билік етуге нақты мүмкіндігі пайда	Аяқталмаған қылмыстық құқық бұзушылық үшін, оның ішінде ұсақ ұрлыққа оқталғаны үшін жауаптылықты дұрыс реттеу «кассада ұсталғандарға» қатысты шаралардың жеткіліксіз қабылдануына

		болған сәттен бастап аяқталды деп саналады. Сондықтан сот практикасында ұсақ-түйек ұрлық жасауға оқталған адамдарға қатысты қылмыстық істер (ҚК-нің 187-бабы) қылмыс орнында ұсталған кезде тоқтатылады.	байланысты құқық қолдану практикасындағы олқылықты шешуге мүмкіндік береді. Қастандық жасағаны үшін қылмыстық жауаптылықтың басталу шектерін регламенттейтін норманы алып тастау ұсынылады, сол арқылы қылмыстық теріс қылық жасауға оқталғаны және онша ауыр емес қылмыс жасағаны үшін жазаланушылықты белгілеу ұсынылады. Ресей Федерациясы ҚК-нің 30-бабында Қазақстан Республикасы ҚК-нің 24-бабының 4-бөлігіне ұқсас норма жоқ. ГФР Қылмыстық кодексінде арнайы бөліктің әр бабында дайындалудың немесе қастандық жасаудың жазаланатындығын көрсететін норма бар.
3.	Бас бостандығын шектеуге немесе айыруға айыппұлды қайта есептеу қағидаларының жетілмегендігі.	Бас бостандығын шектеуге немесе одан айыруға салынатын айыппұлды қайта есептеудің қолданыстағы қағидалары қылмыстық заңнаманың әлеуметтік әділеттілікті қалпына келтіру, сотталған адамды түзеу және	Ағымдағы редакцияда 1,3 млн. теңге сомасында айыппұл (500 АЕК) бас бостандығынан айырудың 125 күніне (4 ай) тең. 5 күн). Ұсынылған редакцияда 1,3 млн. теңге сомасында айыппұл (500 АЕК) 500 күнге (1 жыл 3 ай) тең болады.).

		жаңа құқық бұзушылықтардың алдын алу мақсаттарына сай келмейді.	
4.	Қылмыстық қамаққа алуды өтеу үшін жағдайлардың болмауы.	Қылмыстық теріс қылықтар институтының алдын профилактикалық функциясын арттыруға кедергі келтіретін проблемалардың бірі қылмыстық қамаққа алуды өтеуге арналған мекемелердің болмауы болып табылады. ІІМ есептеулері бойынша құны 57 млрд.теңгеден асатын 29 қамаққа алу үйін салу, 2,5 мың қызметкерге қосымша штат саны, жыл сайын шамамен 3 млрд. теңге қаржыландыру талап етіледі. Осы себептер бойынша ҚК-нің 45-бабын қолданысқа енгізу мерзімі төрт рет кейінге (ҚК-нің 467-бабының 1-бөлігі): 2017 жылғы 1 қаңтарға, 2020 жылғы 1 қаңтарға, 2022 жылғы 1 қаңтарға, 2027 жылғы 1 қаңтарға шегерілді. Сонымен бірге 2017 жылдан бастап заң шығарушы әскери қызметшілерге қамаққа алуды қолдануға, сондай-ақ жазаның неғұрлым	Айыппұлдан, қоғамдық және түзеу жұмыстарынан жалтарған кезде ауыстыру тәртібімен қамаққа алу 2018 жылы – 149, 2019 жылы – 285, 2020 жылы-196 адамға тағайындалды. 2020 жылы ҚК – нің 187 – бабының 1, 2 – бөліктері бойынша 463 адам, 196-бабының 1, 2-бөліктері бойынша 51 адам, 287-бабының 1-бөлігі бойынша 82 адам, 296-бабының 1, 2, 3-бөліктері бойынша 3585 адам сотталды, барлығы көрсетілген төрт бап бойынша 2020 жылы 4181 адам сотталды. Қылмыстық теріс қылықтар жасағаны үшін 2016 жылы – 4760, 2017 жылы – 4722, 2018 жылы – 5972, 2019 жылы – 4806, 2020 жылы – 5688; орташа мәні-5190 адам сотталды. Мәселені шешу мақсатында «қамаққа алу» ұғымын түзету ұсынылады, одан жазаның осы түрін «қатаң оқшаулау»

		жұмсақ түрлерін (айыппұл, қоғамдық және түзеу жұмыстары) орындаудан жалтарған адамдарға жазаны ауыстыру ретінде қолдануға мүмкіндік берді.	жағдайында, яғни жеке камераларда міндетті түрде өтеуді алып тастау ұсынылады. Қамаққа алуды өтеу жағдайларын жеңілдету, тұтқындарды жалпы камераларға орналастыру мүмкіндігін енгізу арнайы қабылдағыштардың әлеуетін барынша пайдалануға мүмкіндік береді. Бұл ретте қосымша қаржы қаражаты талап етілмейді, қылмыстық қамаққа алуды өтеу шарттары арнайы қабылдау орындарын ұстауға көзделген бюджет шығыстары шегінде қамтамасыз етілуі мүмкін.
5	Мүлікті тәркілеуді және оларға санкциямен нұсқау болмаған кезде қосымша жазалардың басқа да түрлерін тағайындаудың мүмкін еместігі.	2014 жылғы Қылмыстық кодексте мүлікті тәркілеуге деген көзқарас өзгерді. Жаңа модельде қылмыстық жолмен табылған не қылмыстық жолмен алынған қаражатқа сатып алынған мүлік, қылмыстық құқық бұзушылық жасау құралдары немесе құралдары, сондай-ақ терроризмді, экстремизмді және ұйымдасқан қылмысты	Осыны негізге ала отырып, тәркілеудің бұл түрі нақты қылмыстық іс-әрекеттерге байланыстырмай, қылмыстық құралымдардың барлық қылмыстық табыстары мен активтеріне қолданылуға тиіс. Алайда ҚК-нің Ерекше бөлігіндегі баптардың санкцияларында тәркілеу таңдамалы сақталды.

		қаржыландыруға арналған құралдар ғана тәркіленуге жатады. Тәркілеудің осы түрінің мақсаты активтерді заңсыз айналымнан алу және қылмыстық қызметтің қаржылық негізін бұзу болып табылады.	Бұл екіұшты практиканың қалыптасуына әкеледі және қылмыстық жазаның түрі ретінде және заттай дәлелдемелерді мемлекет кірісіне айналдыру ретінде тәркілеудің қатар қолданылатын тетіктерін жасауға мәжбүр етеді. Тәркілеу тәсілдерінің FATF ұсынымдарына осы кемшілігі мен толық сәйкес келмеуіне ЕАТ-ты өзара бағалау шеңберінде назар аударылды. Осыған байланысты тәркілеу және оны қолдану тәртібі мәселелерін кешенді түрде пысықтау қажет. Осы мақсатта ҚК-нің 48-бабын ҚК-нің 50-бабына ұқсас ескертпемен толықтыру ұсынылады, тәркілеу Кодекстің Ерекше бөлігінің тиісті бабында көзделмеген жағдайларда да тағайындалуы мүмкін.
6	Қылмыстық жауаптылықтан немесе жазадан босатылатын адамдарға қатысты қосымша жазалар қолдану мүмкіндігінің болмауы.	2030 жылға дейінгі құқықтық саясат тұжырымдамасында қосымша жазаларды қылмыстық жауаптылықтан немесе жазадан босатылатын	Қылмыстық кодекстің қолданыстағы санкциялары белгілі бір жағдайларда жазаның қосымша түрін міндетті түрде тағайындауды көздейді, олар

		адамдарға қатысты қолдану мүмкіндігін белгілей отырып, оларды қылмыстық-құқықтық ықпал ету шараларына трансформациялау көзделген. Қазіргі уақытта қылмыстық құқық бұзушылық жасаған адамды қылмыстық жауаптылықтан босатқан кезде (мысалы, тараптардың татуласулары үшін, рақымшылық жасау кезінде, шын өкінгені үшін) оған қатысты ешқандай құқықтық салдарлар туындамайды. Кейбір жағдайларда қылмыстық жауапкершіліктен босату туралы ережелер міндетті болып табылады. Мысалы, қылмыстық теріс қылықтар, өлім келтірумен байланысты емес онша ауыр емес және ауырлығы орташа қылмыстар туралы істер бойынша Тараптар татуласқан кезде сотқа дейінгі тергеп-тексеру барысында қылмыстық қудалау органы, ал сот сатыларында сот істі тоқтатуға міндетті.	«іс-әрекет үшін жаза» функциясын ғана емес, профилактикалық әсер етуге арналған. Мысалы, «көлік құралдарын басқару» құқығынан айыра отырып, адам мас күйінде жол ережелерін бұзған жағдайда міндетті жаза ретінде көзделген. Алайда, жәбірленушімен татуласқан кезде кінәлі адам үшін бұл қылмыстық-құқықтық салдар туындамайды. Қазіргі уақытта белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру 300-ге жуық санкцияларда көзделген, олардың 80-ге жуығы баламасыз. Мүлікті тәркілеу шамамен 260 санкцияда көзделеді, оның ішінде 210-ға жуығы баламасыз. Көрсетілген теңгерімсіздікті жою мақсатында негіздердің жекелеген түрлері бойынша қылмыстық жауаптылықтан босату кезінде қылмыстық-құқықтық ықпал ету шаралары ретінде қосымша жазалардың жекелеген
--	--	--	---

			түрлерін тағайындау мүмкіндігін енгізу ұсынылады.
7	Қылмыстық жазаларды тағайындау және орындау тәртібінің ұтымсыздығы.	Жасалған әрекеттің ауырлығына сәйкес келетін әділ жазаны тағайындау мүмкіндігі көбіне жазаны тағайындаудың формальді қағидаларымен шектеледі.	ҚК-нің 55-бабына сәйкес жеңілдететін мән-жайлар болған және жазаның негізгі түрінің мерзімін ауырлататын жағдайлар болмаған кезде қылмыстық теріс қылық, онша ауыр емес және ауырлығы орташа қылмыстар үшін жартысынан, ауыр қылмыс жасаған кезде - үштен екісінен (2/3) және аса ауыр қылмыс жасаған кезде төрттен үшінен (3/4) аспауға тиіс. Қылмыс жасауға дайындалғаны және оқталғаны үшін жаза да осылай есептеледі (ҚК-нің 56-бабы). Қолданыстағы қылмыстық заңның тағы бір проблемасы қылмыстық теріс қылыққа және онша ауыр емес қылмыстарға оқталғаны үшін қылмыстық жауаптылыққа тартудың мүмкін еместігі болып табылады. Мысалы, жымқыру кінәлінің ұрланған мүлікке билік етуге нақты мүмкіндігі пайда болған сәттен бастап аяқталды деп

			есептелетіндіктен, сот тәжірибесінде ұсақ ұрлыққа әрекет жасаған адамдарға қатысты (ҚК-нің 187-бабы), оларды қылмыс орнында ұстаған кезде қылмыстық істер тоқтатылады.
8	Мұнай мен мұнай өнімдерінің аз мөлшерде заңсыз айналымы үшін қылмыстық жауаптылыққа тарту.	«Мұнай өнімдерінің жекелеген түрлерін өндіруді және олардың айналымын мемлекеттік реттеу туралы» заң мұнай мен мұнай өнімдерінің заңсыз айналымына тыйым салады. Мұнай өнімдерінің айналымы деп оларды сатып алу, сақтау, көтерме және бөлшек саудада өткізу, жөнелту, тасымалдау, экспорт және импорт түсініледі. Мұнай мен мұнай өнімдерінің барлық айналымы қатаң есепке алынуға тиіс. Импорттаушылардың өз мұнай өнімдерін сақтау жағдайларын қоспағанда, мұнай өнімдерін ілеспе жүкқұжаттарсыз сатып алуға және (немесе) сақтауға тыйым салынады. Үкімдердің сот практикасын зерделеу тәркіленген мұнай өнімінің көлемі, әдетте, 200 АЕК-тен аспайтынын көрсетті,	ҚК-нің 197-бабының 1-бөлігі бойынша: 2016 ж. – 50, 2017 ж. – 61, 2018 ж. - 85, 2019 ж. - 83, 2020 ж. - 38 адам сотталды. 2015 жылға дейін бұл құрам Әкімшілік құқық бұзушылықтарға жатады – ӘҚБтК-нің 141-1-бабы «Мұнай және мұнай өнімдерін заңсыз тасымалдау, сатып алу, сату, сақтау, сондай-ақ мұнай өңдеу». ӘҚБтК-нің 141-1 - бабы бойынша істерді тіркеу статистикасы: 2010 ж. – 0, 2011 ж. – 0, 2012 ж. – 13, 2013 ж. – 14, 2014 ж. – 26; орташа мәні-17. ҚК-нің 197-бабы бойынша барлығы: 2016 ж. – 69, 2017 ж. – 96, 2018 ж. – 140, 2019 ж. - 95, 2020 ж. - 51 адам сотталды. Жұмыссыз азаматтар автокөлік құралдары (автоцистерналар), ЖШС, ЖК директорлары болған.

		осыған байланысты мұндай әрекеттер қоғамға үлкен қауіп төндірмейді. ҚК-нің 197-бабының 1-бөлігіне елеулі залал (200 АЕК-тен жоғары) енгізу ұсынылады, өйткені қазіргі уақытта құрам формальды болып табылады.	2016 жылы мұнай өнімдерінің заңсыз айналымы үшін 200 АЕК-тен аспайтын көлемде 44 адам немесе 64%, 200-ден 1000 АЕК-ке дейін-19 адам немесе 27%, 1000-нан 4000 АЕК-ке дейін және одан жоғары-6 немесе 9% сотталды. 2017 жылы: 200 АЕК – ке дейін – 60 адам немесе 62%, 200 – ден 1000 АЕК-ке дейін-17 адам немесе 18%, 1000-нан 4000 АЕК-ке дейін және одан жоғары-19 немесе 20%. 2018 жылы: 200 АЕК – ке дейін – 108 адам немесе 77%, 200 – ден 1000 АЕК-ке дейін-24 адам немесе 17%, 1000-нан 4000 АЕК-ке дейін және одан жоғары-8 немесе 6%. 2019 жылы: 200 АЕК – ке дейін – 77 адам немесе 81%, 200 – ден 1000 АЕК-ке дейін-11 адам немесе 12%, 1000-нан 4000 АЕК-ке дейін және одан жоғары-7 немесе 7%. 2020 жылы: 200 АЕК – ке дейін – 38 адам немесе 74%, 200-ден 1000 АЕК-ке дейін-8 адам немесе 16%, 1000-нан 4000 АЕК-ке дейін және одан жоғары-5 немесе 10%.
--	--	--	---

			Қылмыстық істерді зерттеу көрсеткендей, құқық қорғау органдары мұнай өнімдерінің айналымын аз көлемде анықтауға күш жұмсайды, ал жұмысты қылмыстық топтар мен заңсыз трансшекаралық айналымның жолын кесуге бағыттау қажет. Осыған байланысты, ҚК-нің 197-бабының 1-бөлігіне (200-ден 1000 АЕК-ке дейін) елеулі мөлшерді енгізу ұсынылады. Мұнай өнімдерінің заңсыз айналымын (200 АЕК-ке дейін) ӘҚБтК-нің 283-1-бабының 5-бөлігіне ауыстыру ұсынылады.
9	Көзделген қылмыстық санкциялардың көлеңкелі трансшекаралық айналым нәтижесінде ел экономикасына келтірілетін елеулі залалдың мөлшерлес еместігі.	Жыл сайын біздің еліміздің сыртқы сауда статистикасының ҚХР-мен айтарлықтай алшақтығы тіркеледі. 2018 жылы ҚХР-дан тауарлар экспорты мен импорттың алшақтығы 5,9 млрд.теңгені құрады. 2019 жылы алдын ала есептеулер бойынша мұндай айырмашылық 6,1 млрд.долларды құрады. Бұл жағдайдың негізгі себептерінің бірі-экономикалық контрабанда. Қазынаға	2019 жылы экономикалық контрабанда фактілері бойынша тек 28 сотқа дейінгі тергеу тіркелді, 2018 жылы 71-ге қарсы. Нәтижесінде, контрабандалық тауарлардың құны 26,5 млн. теңгеден аз болса, жауаптылық әкімшілік тәртіппен қаралады. Орташа есеппен 132 мың теңге ең төменгі айыппұл ғана төленеді. Бұл ретте, ӘҚБтК-дан тауарларды анық емес декларациялағаны

		миллиардтаған кедендік төлемдер мен салықтар түспейді. Сонымен бірге экономикалық қылмыстарды ізгілендіру нәтижесінде контрабанда үшін қылмыстық жауаптылыққа тарту үшін шекті мәндер екі есе артты.	(декларацияламағаны) үшін «тәркілеу» түріндегі жазалау шарасы Алып тасталды. Ірі мөлшерде экономикалық контрабанда жасағаны үшін жазалау шараларымен ұқсас жағдай (ҚК-нің 234-бабының 1-бөлігі), онда контрабанда заттарының құны 26,5 млн теңгеден (53 млн теңгеге дейін) асады. Мәселен, ҚК-нің 234-бабының 1-бөлігі қылмыстық теріс қылықтар қатарына жатқызылған. Санкция тек айыппұл түріндегі жазаны, түзеу және қоғамдық жұмыстарға тартуды, сондай-ақ бас бостандығынан айыру немесе шектеу түріндегі жазасыз қамаққа алуды көздейді. Сонымен қатар соңғы 3 жылда айыппұлдар 500-ден 80 АЕК-ке дейін айтарлықтай төмендеді-212 мың. теңге (қоғамдық жұмыстарға тарту үш жүзден жүз елу сағатқа дейін қысқартылды, қамаққа алу мерзімі тоқсаннан қырық бес сағатқа дейін қысқартылды). Осылайша, 53 млн. теңгеге дейінгі сомаға
--	--	---	---

			тауарлар контрабандасын жасағаны үшін сотталған адамның соттылығы сақталмай, 212 мың теңге мөлшерінде ең төменгі айыппұл төленеді. Шын мәнінде, жазаның бұлтартпастығы принципі жұмыс істемейді, бұл контрабандашыларды заңсыз әрекеттерді жалғастыруға итермелейді. Аталған мән-жайлар контрабанда үшін жауаптылықты қатаңдату қажеттігін көрсетеді. Бұдан басқа, көп жағдайда қылмыстың осы санатын ашу үшін шет мемлекеттің (тауарларды экспорттаушының) аумағында бірқатар тергеу әрекеттерін жүргізу талап етіледі. Осыған байланысты халықаралық тергеу тапсырмалары жіберіледі, олар ұзақ уақыт орындалмай қалады. Бұл ретте, теріс қылықтар бойынша заңнамалық деңгейде сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдерін үзу мүмкіндігі жоқ.
--	--	--	--

			Мұның бәрі іс бойынша түпкілікті процестік шешім қабылдау мерзімдерін кешіктіреді. Сондықтан контрабанданың қоғамдық қауіптілігін және осы санаттағы қылмыстық істерді тергеп-тексерудің күрделілігін ескере отырып, ҚК-нің 234-бабының 1-бөлігі бойынша онша ауыр емес қылмыстар қатарына жатқызу ұсынылады.
10	Қылмыстық процеске қатысушылардың мәртебесі мен өкілеттіктерін қайталау.	Бірдей қылмыстық процестік функцияларын орындайтын қылмыстық процеске қатысушылар мәртебесінің көптігі қылмыстық процесті қиындатады және олардың өкілеттіктерін нақты ажырату проблемасын тудырады.	2018 жылы тергеу әрекеттерін, оның ішінде жасырын әрекеттерді санкциялау мәселелері сотқа берілді. Бұл прокурорлардың жүктемесін азайтуға және қылмыстық процестің үш буынды моделіне көшу бойынша реформаны бастауға мүмкіндік берді. 2018 жылы Электрондық қылмыстық іс енгізілді. Прокурорлар пилоттық режимде тергеушінің негізгі шешімдерін келісе бастады. Сәтті сынақтың нәтижесі ретінде 2020 жылы ҚПК-ге түзетулер енгізіліп, келісу рәсімі

			заңнамалық түрде бекітілді. 2020 жылы прокурорларға келісу үшін 420 мыңға жуық шешім қабылданды. Жалпы, оларды қарау процесі санкциялаудан еш айырмашылығы жоқ. Соттар санкция алу туралы 66 мыңға жуық өтінішхатты қарады. Күзетпен ұстауды қоспағанда, тергеу әрекеттерін санкциялау жөніндегі өкілеттіктерді соттан прокуратура органдарына беру ұсынылады. Санкциялардың 18 түрінің 13-і (кепіл, ЖТӨ, қызметінен шеттету, жақындауға тыйым салу, мәйітті эксгумациялау, Халықаралық іздестіруді жариялау, мүлікке тыйым салу, тексеру, тінту, алу, жеке тінту, үлгілерді мәжбүрлеп алу және куәландыру). Сот азаматтардың қылмыстық іс шеңберінде қабылданатын процестік шешімдерге шағымдарын қарауға назар аударатын болады.
11	Сотқа дейінгі тергеп-тексеру нысандарының тым	Қолданыстағы рәсімдер тергеп-тексеруді	Сотқа дейінгі тергеп-тексеру нысандарының тым

	көп болуы және күрделенуі.	қиындатады, бұл тиімділік пен тиімділікке теріс әсер етеді. 2021 жылғы 27 желтоқсандағы Заңмен ҚПК-де қорытынды хаттамада қылмыстық теріс қылықтар туралы істер бойынша жекелеген процестік шешімдерді көрсету мүмкіндігі енгізілді (ҚПК-нің 527-бабы). Көптеген жағдайларда анықтау істері, сондай-ақ қылмыстық теріс қылықтар туралы істер қысқа мерзімде аяқталуы мүмкін және тергеп-тексеруде қиындық туғызбайды.	көп болуы және күрделенуі.
12	Қылмыстық-атқару жүйесінің қолда бар ресурстарын оңтайлы пайдаланбау.	Республиканың пенитенциарлық жүйесінде бүгінгі күні соттарда, құқық қорғау немесе арнаулы мемлекеттік органдарда бұрын жұмыс істеген сотталғандарды ұстауға арналған ҚАЖ екі мекемесі жұмыс істейді: қауіпсіздігі барынша жоғары ОВ-156/14 мекемесі (Семей қ., лимит 730, сотталғандар-330); ОВ-156/18 орташа қауіпсіздік мекемесі (ШҚО, шуақ кенті, лимит 510 сотталған – 228).	Қылмыстық-атқару жүйесінің қолда бар ресурстарын оңтайлы пайдаланбау.

		Мұндай сотталғандардың аздығына байланысты ҚАЖ-дың жеке мекемесін ұстау орынсыз. Түзетулер қабылданған жағдайда бұл сотталғандар жергілікті учаскеде ұсталатын болады, ал босатылған камералар сотталғандардың басқа санаттарын ұстау үшін пайдаланылатын болады.	
13	Бірлесіп қаржыландыру мүмкіндігінің болмауы	Облыс әкімдіктеріне өңірлерде қоғамдық тәртіпті сақтауды, қауіпсіздікті және құқық бұзушылықтардың профилактикасын қамтамасыз етуді ұйымдастыру жүктелді.»Жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы» Заңның 27-бабының 1-тармағы). Бұл салалардағы жағдайға бас бостандығынан айыру жазасын өтеп жатқан адамдармен алдын алу жұмыстары, оларды босатуға және қоғамға біріктіруге дайындау айтарлықтай әсер етеді. Осыған қарамастан, жергілікті органдар ҚАЖ жүйесінің қажеттіліктерін қаржыландыру	Бірлесіп қаржыландыру мүмкіндігінің болмауы

		мүмкіндігінен айырылған және бұл жұмыстың жай-күйіне әсер ете алмайды.	
--	--	--	--

3. Сипатталған проблеманы шешудің ұсынылған жолдары:

Заң жобасы қылмыстық құқық бұзушылықтардың нақты қоғамдық қауіптілігіне сәйкес қылмыстық жазаларды белгілеуге, қылмыстық сот ісін жүргізуге қатысушылардың процестік мәртебелерінің аражігін ажыратуға, олардың өкілеттіктерін кеңейтуге және қылмыстық процестің жарыспалылығын нығайтуға, қылмыстық жазаларды тағайындау және орындау тәртібін ұтымды етуге, қылмыстық істер бойынша сотқа дейінгі тергеп-тексеру нысандары мен рәсімдерін оңтайландыруға бағытталған.

Заң жобасы сипатталған проблемаларды шешудің мынадай:

алаяқтық, қаржы пирамидаларын құру, монополистік қызмет, экономикалық контрабанда, кедендік баждарды төлеуден жалтару, мемлекеттік шекараны заңсыз кесіп өту және қорғау қағидаларын бұзу, заңсыз көші-қонды ұйымдастыру және басқа да қоғамға қауіпті әрекеттер үшін қылмыстық жауаптылықты күшейту;

қылмыстық-атқару жүйесі мекемелерінде, тергеу изоляторларында, уақытша ұстау изоляторларында ұсталатын адамдардың ұялы байланыс құралдарын заңсыз бергені, заңсыз сақтағаны және пайдаланғаны, сондай-ақ көрсетілген режимдік объектілердің аумағындағы бақылау және күзет құралдарын бүлдіргені үшін қылмыстық жауаптылық енгізу;

қоғамнан оқшаулауды қамтамасыз ететін мекемелерде қылмыстық құқық бұзушылықтардың жекелеген құрамдарының белгілерін, оның ішінде топтасып бағынбау белгілерін жетілдіру;

мұнай мен мұнай өнімдерін болмашы мөлшерде заңсыз тасымалдау мен олардың айналымын қылмыстық сипаттан арылту;

қылмыстық теріс қылыққа және онша ауыр емес қылмысқа оқталудың жазаланушылығын белгілей отырып, қылмыстық жауаптылықтың бұлтартпастығы қағидатын қамтамасыз ету;

қосымша жазалардың жекелеген түрлерін қылмыстық жауаптылықтан немесе жазадан босатылатын адамдарға қатысты қолдану мүмкіндігін белгілей отырып, оларды қылмыстық-құқықтық ықпал ету шараларына трансформациялау;

қылмыстық қамаққа алу ұғымын оны өтеу жағдайларын жеңілдете отырып және қылмыстық теріс қылықтардың кейбір түрлерін жасағаны үшін тағайындау мүмкіндігін енгізе отырып түзетуді қоса алғанда, жазаның жекелеген түрлерін тағайындау қағидаларын және оларды орындау тәртібін жетілдіру;

төтенше қауіпсіздік мекемелерін тарату;

пробация қызметтері мен қылмыстық-атқару жүйесі мекемелерін жергілікті бюджеттерден қаржыландыру мүмкіндігін енгізу;

шартты түрде мерзімінен бұрын босату және сотталғандарға жазаны ауыстыру мәселелері бойынша тәуелсіз қоғамдық комиссиялар құру;

соттардан бірқатар өкілеттіктерді прокуратура органдарына бере отырып, жекелеген іс жүргізу және тергеу әрекеттерін санкциялау тәртібін жетілдіру;

қорғау тарапына қорғау актісі түрінде сотқа шоғырландырылған іс жүргізу құжатын беру құқығын беру;

хаттамалардағы нәтижелердің қайталануын барынша азайта отырып, тергеу әрекеттерін бейнетіркеудің процестік маңыздылығын кеңейту;

сотталғандармен ынтымақтастық туралы процестік келісім институтын жетілдіру;

сотқа дейінгі тергеп-тексерудің нысандары мен рәсімдерін, оның ішінде сотқа дейінгі тергеп-тексеру органы шығаратын процестік шешімдердің санын қысқарта отырып оңтайландыру жолдарын көздейді.

4. Проблеманы шешудің көзделген балама жолдары (егер ықтимал баламаларға талдау жүргізілсе):

Қылмыстық заңнаманы оңтайландыру және қылмыстық процестік және қылмыстық-атқару кодекстерін түзету жөніндегі мәселелер құқық қорғау және сот жүйелерін реформалау жөніндегі комиссия жанындағы Құқық қорғау жүйесін реформалау жөніндегі жұмыс тобының үш отырысында қаралды (30.07.2021, 26.08.2021 және 13.09.2021).

Мемлекеттік органдардың, ғылыми топтар мен адвокатура өкілдерінің ұсыныстары Қауіпсіздік Кеңесі Хатшысының 08.12.2021 жылғы № 21-52-16.198 тапсырмасына сәйкес Бас прокуратура жанындағы ҚК және ҚПК қолдану практикасын мониторингілеу және қорыту жөніндегі ведомствоаралық жұмыс тобы жанынан құрылған заң жобасын әзірлеу жөніндегі кіші топпен (бұдан әрі – кіші топ) зерделенді.

Оңтайландырудың 1-бағыты бойынша (іс-әрекеттердің қоғамдық қауіптілігіне сәйкес қылмыстық заңның санкцияларын өзектендіру) мақсатты топтардың келесі бастамалары талқыланды.

Заңдылықты, құқықтық тәртіпті және қылмысқа қарсы күресті қамтамасыз ету жөніндегі үйлестіру кеңесінің 04.03.2021 жылғы шешімдерін іске асыру шеңберінде (Жол картасының 25-28-тармақтары) алаяқтық пен қаржы пирамидаларына қарсы іс-қимыл жасауға бағытталған түзетулер әзірленді.

ҚК-нің 190-бабының 1-бөлігі бойынша санкцияны ауырлығы орташа қылмыстар санатына ауыстыра отырып ұлғайту көзделуде, бұл қастандық жасағаны үшін жауаптылыққа тартуға және бірнеше рет белгісі бойынша саралау кезінде аяқталмаған эпизодтарды ескеруге мүмкіндік береді.

Қаржы пирамидаларын құрғаны үшін жаза күшейтіледі (ҚК 217-бабы). Бұл ретте, құрам белгілерінде алынған табыс емес, нақты тартылған қаражат сомасы көрсетіледі. Бұл залалдың туындауын және қылмыстық табыс алуды

күтпей-ақ, қаржы пирамидасы қызметінің алғашқы кезеңдерінен бастап жауаптылыққа тартуға мүмкіндік береді.

Көлеңкелі экономикаға қарсы іс-қимыл жөніндегі 2021-2023 жылдарға арналған іс-шаралардың кешенді жоспарын (Үкіметтің 2021 жылғы 21 қыркүйектегі № 644 қаулысы) іске асыру мақсатында монополистік қызмет (ҚК-нің 221-бабы), экономикалық контрабанда (ҚК-нің 234-бабы), кедендік баждарды төлеуден жалтару (ҚК-нің 236-бабы) үшін Санкциялар күшейтіледі. Бұл ретте, осы баптарда көзделген қылмыстық теріс қылықтар қылмыстар санатына ауыстырылады.

Жақын шет елдердегі жағдайдың шиеленісуі шеңберінде заңсыз көші-қон қаупінің өсуіне байланысты мемлекеттік шекараны заңсыз кесіп өткені және оны қорғау қағидаларын бұзғаны (ҚК 392, 445-баптары), заңсыз көші-қонды ұйымдастырғаны (ҚК 394-бабы) үшін санкцияларды күшейту көзделеді.

Сондай-ақ ҚК-нің басқа баптары бойынша санкцияларды күшейтуге және құрам белгілерін түзетуге бағытталған нақты түзетулер енгізіледі (ҚК-нің 110, 156, 208, 385, 420, 440-баптары).

Режимдік мекемелердің аумақтарында тәртіпті күшейту мақсатында ҚАЖ, ТИЗО және УҰИ мекемелерінде ұтқыр байланыс құралдарын бергені, сақтағаны және пайдаланғаны үшін (ҚК-нің 428-1-бабы), сондай-ақ бақылау және қорғау құралдарын бүлдіргені үшін (ҚК-нің 428-2-бабы) қылмыстық жауапкершілік енгізіледі.

Конституциялық кеңестің ұсынымдарын (27.05.2020 жылғы жолдау және т.б.) ескере отырып, сотталғандардың өзіне қандай да бір зақым (дене мүшесіне зақым келтіру) келтірілгені туралы ескертуді қоспағанда, топтасып бағынбаушылықты ұйымдастыру және оған ҚАЖ мекемелерінде қатысу белгілері (ҚК 428-бабы) қайта қаралды.

ӘҚБтК-ге аударып отырып мұнай өнімдерін аз көлемде заңсыз тасымалдауды (ҚК-нің 197-бабының 1-бөлігі) декриминализациялау көзделген. Бұл құқық қорғау органдарын мұнай өнімдерінің заңсыз айналымының жолын кесуге айтарлықтай мөлшерде бағыттауға мүмкіндік береді.

Жазаның бұлтартпастығы қағидатын, оның ішінде «кассада ұсталған» адамдарды ұсақ-түйек ұрлағаны үшін қамтамасыз ету мақсатында қылмыстық теріс қылық пен онша ауыр емес қылмысқа оқталудың жазаланушылығын белгілей отырып, ҚК-нің жалпы бөлігінің нормалары қайта қаралды.

Оңтайландырудың 2-бағыты бойынша (қылмыстық жазаларды тағайындау және орындау тәртібін оңтайландыру) нысаналы топтардың бірқатар ұсыныстары қаралды.

Қазақстан Республикасының 2030 жылға дейінгі құқықтық саясат тұжырымдамасы жазаның қосымша түрлерін қылмыстық-құқықтық ықпал ету шараларына трансформациялауды көздейді.

Бұл ретте, іс «ақталмайтын» негіздер бойынша тоқтатылғаннан кейін сотқа мүлікті тәркілеуді, белгілі бір лауазымды атқару немесе белгілі бір

қызметпен айналысу құқығынан айыруды тағайындау туралы өтінішхат жіберу үшін ҚПК-ге қылмыстық-құқықтық ықпал ету шараларын қолдану туралы іс қозғау туралы жаңа бөлім енгізу ұсынылады. Бұл осы шараларды ҚК міндетті жаза ретінде тәркілеуді немесе құқығынан айыруды көздеген, бірақ бұл ретте қылмыстық іс сотқа дейін (татуласу, ескіру мерзімдері, рақымшылық жасау және т.б.) тоқтатылуға жататын жағдайларда қолдануға мүмкіндік береді.

«Қатаң оқшаулау» жағдайында, яғни жеке камераларда жазаның осы түрін міндетті түрде өтеу туралы нұсқауды алып тастап, «қамаққа алу» ұғымын түзету ұсынылады. Қамаққа алуды өтеу жағдайларын жеңілдету, «қамаққа алынғандарды» ортақ камераларға орналастыру мүмкіндігін енгізу арнайы қабылдағыштардың әлеуетін іске қосуға және жалпы «қамаққа алу үй-жайлары құрылысының» проблемасын болдырмауға мүмкіндік береді. Бұл ретте, ҚК-нің 4-бабы (ҚК-нің 187, 196, 287, 296-баптары) бойынша қылмыстық қамаққа алуды тағайындау және сотталғандарды осы жазаны өтеу үшін бірден сот залынан жіберу мүмкіндігін енгізу ұсынылады.

Сондай-ақ заң жобасы төтенше қауіпсіздік мекемелерін жоюды, пробация қызметтері мен ҚАЖ мекемелерін жергілікті бюджеттерден қаржыландыру мүмкіндігін енгізуді және ҚАЖ қызметін жетілдіруге және сотталғандардың құқықтарын нақтылауға бағытталған басқа да түзетулерді көздейді.

Шартты түрде мерзімінен бұрын босату және жазаны ауыстыру мәселелері жөніндегі арнайы «қоғамдық» комиссияны енгізу көзделген, ол соттан тәуелсіз сотталған адамның түзелу дәрежесін және оның қоғам үшін қауіптілігін бағалайтын және сот үшін ұсынымдық сипатта болатын тиісті қорытынды шығаратын болады.

Оңтайландырудың 3-бағыты бойынша (қылмыстық процеске қатысушылардың мәртебесі мен өкілеттіктер шеңберін қайта қарау) нысаналы топтардың бастамалары келесіге жинақталады.

Прокуратура органдарына 16 санкцияны: 1) жасырын тергеу әрекеттерін жүргізу; 2) оларды жүргізу мерзімдерін ұзарту; 3) оларды тоқтату; 4) кепіл; 5) мүлікке тыйым салу; 6) мәйітті эксгумациялау; 7) халықаралық іздестіруді жариялау; 8) қарап-тексеру; 9) тінту; 10) алу; 11) жеке тінту; 12) мәжбүрлеп куәландыру; 13) үлгілерді мәжбүрлеп алу; 14) лауазымынан уақытша шеттету; 15) жақындауға тыйым салу; 16) адамдарды қатаң оқшаулау жағдайында науқастарды күтіп-бағуға бейімделген психиатриялық көмек көрсететін арнайы медициналық ұйымға ауыстыру жатады.

Бұл ретте, соттарда тек 7 санкция сақталады: 1) күзетпен ұстау; 2) ұйқамақ; 3) экстрадициялық қамақ; 4) күзетпен ұстау мерзімдерін ұзарту; 5) ұйқамақ, 6) экстрадициялық қамақ; 7) күзетпен ұсталмаған адамды сараптама жүргізу үшін медициналық ұйымға мәжбүрлеп орналастыру.

Күзетпен ұстауды санкциялау кезінде соттың кепіл мөлшерін айқындау міндеті де сақталады (ҚПК-нің 149-бабының 8-бөлігіне сәйкес).

Қорғау тарапына айыптау актісінің көшірмесін алғаннан кейін және сот отырысына дейін сотқа қорғау актісін жіберуге мүмкіндік беру ұсынылды,

онда: айыптау актісінде көрсетілген айыптау мен зиянға қатысты қорғау ұстанымы, оның ішінде айыптау актісінде ұсынылған даулы және танылған дәлелдер мен ұсынымдар; қорғаушы сотқа ұсынғысы келетін дәлелдер, қандай мән-жайларды қандай дәлелдермен дәлелдегілері келетіндігіне сілтемелер; қорғаушы сот отырысына шақыру туралы өтінішхат берген адамдардың тізімі және қорғаушының басқа да өтінішхаттары көрсетіледі.

Оңтайландырудың 4-бағыты бойынша (бюрократия мен сарсаңға салуды төмендету үшін сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жаңғырту) заң жобасы қағаз хаттаманы қайталамай, тергеу әрекетін бейнетіркеуді қолдану мүмкіндігін енгізуді (ҚПК-нің 199-бабы), облыс прокурорларына, олардың орынбасарларына сотталғандармен ынтымақтастық туралы процестік келісімді бекіту құқығын беруді (ҚПК-нің 618-бабы), шығарылатын процестік әрекеттердің санын қысқартуды көздейді, айыптау хаттамасында оларды көрсету жолымен анықтау істері жөніндегі шешімдерді қабылдау (ҚПК-нің 192-2-Б.), сондай-ақ басқа да түзетулер, сотқа дейінгі тергеуді оңтайландыруға бағытталған.

5. Жария талқылауға арналған нысаналы топтар:

Ғалымдар, қоғамдық және құқық қорғау қайраткерлері, азаматтар, судьялар, құқық қорғау және арнаулы мемлекеттік органдардың қызметкерлері, адвокаттар, заң консультанттары.

6. Нысаналы топтарды хабардар ету тәсілдері:

1) нысаналы топ өкілдеріне – нақты субъектілерге пошта байланысымен, қолма-қол және электрондық пошта арқылы талқылау үшін шақырулар мен материалдарды мекенжайларға тарату;

2) талқылауды ұйымдастырушы мемлекеттік органның интернет – ресурсында хабарландыруды жариялау;

3) мақсатты топ өкілдерін шақыра отырып, дөңгелек үстел форматында жария тыңдаулар өткізу.

7. Жария талқылау тәсілі:

Тұжырымдама мен заң жобасының ережелерін талқылау үшін Қазақстан Республикасы Президентінің көмекшісі – Қауіпсіздік Кеңесі Хатшысының 08.12.2021 жылғы № 21-52-16.198 тапсырмасына сәйкес Бас прокуратура жанындағы ведомствоаралық жұмыс тобы жанынан қылмыстық және қылмыстық процестік кодекстерін қолдану практикасын мониторингілеу және қорыту жөніндегі ведомствоаралық жұмыс тобы құрылды.

Жұмыс тобының құрамына Бас прокуратураның, Жоғарғы Соттың, Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің, Қаржы мониторингі агенттігінің, ұлттық қауіпсіздік комитетінің, Ішкі Істер Министрлігінің,

Әділет министрлігінің, құқық қорғау органдары Академиясының өкілдері енгізілді.

Жұмыс тобының құрамына сондай-ақ ғылыми топтардың өкілдері (С. М.Рахметов, К. Ж.Балтабаев, А. Н.Ахпанов, А. Б. Скаков және т. б.) және адвокатура (А. Ж.Бикебаев, Г. Ж.Сулейменова, И. О.Вранчев) кірді.

Аталған алаңда талқылаудан басқа, осы консультативтік құжатты және заң жобасы бойынша материалдарды «Ашық НҚА» порталында орналастыру жоспарлануда.

8. Ағымдағы жағдайды, халықаралық тәжірибені және реттеудің ұсынылатын тетіктерін талдау:

Р/с №	Ағымдағы жағдай	Халықаралық тәжірибе	Ұсынылатын реттеу
1.	Бірдей әлеуметтік қауіпті салдары бар қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін көзделген жазалардың мерзімдеріндегі айтарлықтай айырмашылық.	Көптеген шет елдерде жаза түрлерінің санында да, жазаның жоғарғы шегін заңнамалық белгілеудің кең таралған тәжірибесінде де кең өзгергіштік бар. Бұл ретте, шет елдердегі қылмыстық заңнама белгілердің егжей-тегжейімен және ұқсас қылмыстардың құрамын бөлек көрсетумен ерекшеленеді, бұл әртүрлі әлеуметтік қауіптілікке байланысты жазаларды нақтылауға мүмкіндік береді. Бас бостандығынан айыру түріндегі жазаларды тағайындаудың сот практикасын біріздендіру мақсатында 1987 жылы АҚШ-та	Қылмыстық заңның санкцияларын өзектендіру әрекеттердің қоғамдық қауіптілігіне сәйкес келеді. Өзекті қылмыстық саясатты ескере отырып, жекелеген қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін санкцияларды үйлестіру жоспарлануда.

		Федералдық заң жазаның осы түрін есептеудің үлгілік стандартын құрған бірыңғай шәкіл енгізді. Бірыңғай шәкіл бойынша қылмыстың әрбір түріне белгілі бір тармақтар беріледі және ауырлататын немесе жеңілдететін мән-жайларға байланысты тармақтардың сомасы өседі немесе азаяды. Мысалы, тонауға «20-тармақ» берілді, қарулы тонауға – «плюс 5 тармақ»; тонау кезінде ауыр дене жарақатын салуға «плюс 2 тармақ»; егер айыпталушы сот талқылауы басталғанға дейін «минус 3 тармақ» және т. б. кінәлі деп таныса. Шығындар нәтижесінде, мысалы, қылмысты 24 ұпаймен бағалауға болады, бұл алдыңғы соттылықтардың санына сәйкес өзгеретін жазаның белгілі бір ауқымына сәйкес келеді. Соттылығы болмаған немесе бір соттылығы болған жағдайда – 51 айдан 63 айға дейін бас бостандығынан айыру, 2 айдан 3 айға дейін-57 айдан 71 айға	
--	--	--	--

		дейін бас бостандығынан айыру және т.б. Судья, әдетте, осы диапазоннан тыс үкім шығаруға құқылы емес. Негізгі ерекшелік: егер қылмыскер тергеумен жұмыс істесе, судья прокурордың өтініші негізінде өз қалауы бойынша жаза тағайындай алады. Франция мен Ұлыбританияның қылмыстық заңдары ең төменгі жазаны көрсетпей-ақ жазады.	
2.	Қылмыстық жазалардың тағайындау және орындау тәртібінің ұтымсыздығы	Францияда Сот ең төменгі шектен төмен қылмыс үшін жаза тағайындай алады немесе санкцияға қарамастан жазаның басқа, жұмсақ түріне ауыса алады. Қылмыстық теріс қылықтар бойынша ұзақтығы көзделгеннен аз түрме жазасы тағайындалуы мүмкін не жаза өзге неғұрлым жеңіл түрмен ауыстырылуы мүмкін. Ұлыбританияда судьяға заңда көзделген жазалардың ішінен жазаның қандай да бір түрі мен мөлшерін дербес таңдау мүмкіндігі беріледі.	Қылмыстық жазаларды тағайындау және орындау тәртібін ұтымды ету. Түзетулерді қылмыстық жазалардың әділдігін қамтамасыз етуге, қазіргі заманғы әдістер мен техникалық құралдарды енгізе отырып, оларды орындау үшін тиісті жағдайлар жасауға бағыттау көзделуде. Оның ішінде сотталғандарды ұстау режимдерін оңтайландыру жоспарлануда, бұл пенитенциарлық инфрақұрылым объектілерін неғұрлым тиімді пайдалануға мүмкіндік береді.

3.	Сотқа дейінгі тергеп-тексеру нысандарының тым көп болуы және күрделенуі.	Германияда сотқа дейінгі тергеу тек анықтау нысанында жүзеге асырылады. Прокуратура тергеу органы болып табылады, бірақ көп жағдайда полиция прокуратураның тапсырмасы бойынша тергеу жүргізеді. Францияда қылмыстарды тергеп-тексеру екі кезеңнен тұрады: анықтау және алдын ала тергеу. Алдын ала тергеу анықталғаннан кейін тек шектеулі істер шеңбері бойынша жүргізіледі. Анықтаудың екі түрі бар: айқын қылмыстар мен құқық бұзушылықтар туралы анықтама, сондай-ақ күдікті анықталмаса немесе анықталмаса, алғашқы анықтама. Алдын ала тергеуді прокурордың бастамасы бойынша немесе жәбірленушінің шағымы бойынша тергеу судьясы немесе апелляциялық соттың айыптау камерасы жүзеге асырады.	Бюрократия мен әуре-сарсанды азайту үшін сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жаңғырту. Тиісті бастамаларды іске асыру сотқа дейінгі тергеп-тексеру нысандарын оңтайландыруды, оның рәсімдері мен мерзімдерін қысқартуды, дәлелдемелерді бекітудің қазіргі заманғы тәсілдерін енгізуді және т. б. көздейді.
----	--	--	---

9. Проблеманы өлшеу индикаторлары және күтілетін нәтижелер:

Р/с №	Ағымдағы	1 жылда қол жеткізілеті	2 жылда қол жеткізілеті	3 жылда қол жеткізілеті	4 жылда қол жеткізіл	5 жылда қол жеткізілеті
-------	----------	-------------------------	-------------------------	-------------------------	----------------------	-------------------------

	көрсеткіштер	нәтижелер (заң қабылданғаннан кейін)	нәтижелер (заң қабылданғаннан кейін)	нәтижелер (заң қабылданғаннан кейін)	етін нәтижелер (заң қабылданғаннан кейін)	нәтижелер (заң қабылданғаннан кейін)
1.	Халықтың сенімділігі (ағымдағы жағдай-67,3%)	68,5%	69%	69,5%	70%	70,5%